

УДК 65.012.1:640.46

Григоренко О.В., к.т.н., доц., Сердюк М.Є., д.т.н., проф.
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

РЕАЛІЗАЦІЯ ВІЛЬНОГО ВИБОРУ ДИСЦИПЛІН СТУДЕНТАМИ ЯК ОДИН З КЛЮЧОВИХ МОМЕНТІВ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ 241 «ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА»

Анотація. У статті обґрунтовано необхідність модернізації чинної освітньої програми 241 «Готельно-ресторанна справа» для першого (бакалаврського) рівня у зв'язку з затвердженням та введенням в дію нового стандарту вищої освіти України. Одними з ключових аспектів модернізації є відповідність змісту і програмних результатів навчання компонент освітньої програми стандарту вищої освіти (компетентності, матриця тощо), а також організація вільного вибору студентами навчальних дисциплін з метою формування індивідуального навчального плану. Цей процес має відбуватися з урахуванням інтересів та пропозицій здобувачів вищої освіти та особливостей студентської мотивації, саморефлексії, заохочення в студента почуття незалежності водночас із забезпеченням наставництва і підтримки з боку викладача, та реалізації основних програмних результатів навчання.

Ключові слова: освітня програма, модернізація, готельно-ресторанна справа, дисципліни за вибором, студентоцентризований підхід, програмні результати навчання.

Постановка проблеми. При оцінці освітньої діяльності того чи іншого закладу вищої освіти до уваги насамперед береться якість його освітніх програм (ОП). Саме освітні програми підлягають акредитації, яка є, в свою чергу, одним із ключових елементів забезпечення якості вищої освіти.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту», Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного (далі ТДАТУ) має право розробляти та реалізовувати одну або декілька освітніх (освітньо-професійних та освітньо-наукових) програм в межах ліцензованої спеціальності.

Наразі на вітчизняному ринку праці попит на фахівців готельної і ресторанної сфери постійно зростає, бо вона є своєрідним індикатором української інтеграції в Європу і світ. Останнім часом відзначається її прогрес: відкривається все більше готелів і ресторанів, набір здобувачів освіти на спеціальності сфери послуг помітно зростає. Спеціалісти з готельно-ресторанної справи спроможні очолювати роботу у готельних та туристичних комплексах різних типів (мотелях, кемпінгах, ботелях, флайтелях), санаторно-курортних закладах, пансіонатах, будинках відпочинку, профілакторіях, санаторіях, у

підприємствах ресторанного господарства різних типів (ресторанах, барах, кафе тощо), працювати в їх структурних підрозділах. Затребуваність фахівців цієї сфери, потенційні можливості ТДАТУ в окресленому напрямі спонукали науково-педагогічний колектив до розробки освітньої програми «Готельно-ресторанна справа» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. З метою забезпечення результативного виконання вищезазначеної діяльності була створена робоча група з розробки ОП, до складу якої були включені кваліфіковані науково-педагогічні працівники, здобувачі вищої освіти з активною життєвою позицією та інші стейкхолдери. Під час здійснення діяльності з розробки ОП робоча група керувалася вимогами «Положення про освітні програми в Таврійському державному агротехнологічному університеті» (2017).

Модернізація освітньої програми має на меті більш значну зміну в її змісті та умовах реалізації, ніж при плановому оновленні, і може торкатися також мети (місії), програмних навчальних результатів ОП. Результати навчання та відповідна освітня програма, адаптована до НРК або Дублінських дескрипторів, вимагають, щоб увага приділялася більше загальним компетенціям («гнучким навичкам (soft skills)»), дослідницькій діяльності (фінальна (кваліфікаційна) робота) та інтернаціоналізації, ніж це, як правило, відбувається на сьогодні у більшості традиційних освітніх програм [2].

У зв'язку з тим, що новий стандарт вищої освіти України для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 24 «Сфера обслуговування», спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа» був затверджений та введений в дію наказом Міністерства освіти і науки України № 384 від 04.03.2020, постає необхідність у модернізації освітньо-професійної програми 241 «Готельно-ресторанна справа», яка була розроблена і впроваджена у ТДАТУ у 2017 році.

Особлива увага до вибіркового курсів при модернізації освітніх програм не є випадковою. На думку аналітиків, вони є індикатором для комплексного аналізу готовності університетів до запровадження орієнтованого на студента дизайну освітніх програм, справедливої конкуренції між викладачами, внутрішніх систем забезпечення якості вищої освіти та інших механізмів, передбачених реформою вищої освіти [3, 4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одним з головних зауважень до освітніх програм при акредитації є недостатня відповідність змісту і програмних результатів навчання освітніх компонент ОП стандартам вищої освіти (компетентності, матриця тощо), а також недосконала організація вільного вибору студентами дисциплін за вибором.

Студентоцентризований підхід (Student-centered approach/Learnercentered approach): передбачає розроблення освітніх програм, які зосереджуються на результатах навчання, урахувують особливості пріоритетів особи, що навчається, ґрунтуються на реалістичності запланованого навчального навантаження, яке узгоджується із тривалістю освітньої програми.

Уміння (Skills) – здатність застосовувати знання та розуміння для виконання завдань і розв’язання задач і проблем – поділяються на когнітивні (інтелектуально-творчі) і практичні на основі майстерності з використанням методів, матеріалів, інструкцій та інструментів. Фахові (предметно-специфічні) компетентності (Subject specific competences): компетентності, які безпосередньо визначають специфіку (галузі знань/предметної області/спеціальності) освітньої програми та кваліфікацію випускника, забезпечують індивідуальність кожній освітній програмі. В Європейському просторі вищої освіти за проектом Тюнінг (TUNING Project) розробляються описи та переліки компетентностей, результатів навчання для галузей знань і спеціальностей [1, 2].

За визначенням Рашкевича Ю.М., результат навчання (РН) – письмове формулювання того, що, як очікується, – повинен бути здатним виконувати успішний студент/здобувач освіти по закінченні модуля/дисципліни/програми. В роботі D. Kennedy, A. Hyland, N. Ryan. *Writing and Using Learning Outcomes: A Practical Guide* (2015) представлено понад 10 інших визначень, проте усі вони мають дві спільні особливості:

- результати навчання сфокусовані на очікуваних досягненнях студента;
- результати навчання сфокусовані на тому, що повинен би продемонструвати (знає, розуміє, здатен зробити) студент/здобувач освіти після завершення навчання [4].

Формулювання цілей статті. Отже, метою даної статті є обґрунтування ключових аспектів модернізації чинної ОП «Готельно-ресторанна справа» в ТДАТУ імені Дмитра Моторного з урахуванням інтересів та позицій здобувачів вищої освіти (ЗВО) та особливостей студентської мотивації, саморефлексії, заохочення в студента почуття незалежності водночас із забезпеченням наставництва і підтримки з боку викладача, та реалізації основних програмних результатів навчання.

Виклад основного матеріалу досліджень. Освітня програма має бути привабливою для абітурієнта та пропонуватися закладом вищої освіти, який викликає довіру до себе. Приваблювати має сама освітня програма, а не зовнішні стимулятори (чинники), як то регіональна близькість для абітурієнта закладу вищої освіти, який пропонує освітню програму, гарантована можливість отримання стипендії тощо. Привабливість освітньої програми визначається можливістю після її завершення або влаштуватися на роботу, або продовжити навчання на освітній програмі на вищому рівні.

Цілями ОП «Готельно-ресторанна справа» є формування загальних і фахових компетентностей, достатніх для успішного розв’язання спеціалізованих складних задач і практичних проблем, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов у сфері готельного та ресторанного бізнесу. Унікальність ОП забезпечують такі фактори: орієнтація, основний фокус, особливості. Орієнтація ОП є освітньо-професійна. При цьому академічною орієнтацією слугують поняття, концепції, принципи, що формують

загальні і спеціальні компетентності майбутнього бакалавра з готельно-ресторанної справи. Здобувач вищої освіти має володіти знаннями в галузі науководослідної та освітньої діяльності (у т.ч. на межі предметних галузей). Основний фокус ОП спрямований на спеціальну освіту в галузі сфери обслуговування спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа». Особливості ОП пов'язані з тим фактом, що вона передбачає ґрунтовну практичну підготовку на основі власних навчально-виробничих лабораторій, навчального кафе, закладів готельно-ресторанного профілю міста Мелітополя, пгт Кирилівка, країн світу згідно з укладеними угодами про співпрацю, а також програмами студентської академічної мобільності.

Об'єктами вивчення є готельно-ресторанний бізнес як складова сфери обслуговування, як сфера професійної діяльності, яка передбачає формування, просування, реалізацію та організацію споживання готельних та ресторанных послуг, готельне і ресторанне обслуговування.

Теоретичний зміст предметної області: готельна справа, ресторанна справа, технології продукції ресторанного господарства, інформаційні системи та технологій у сфері готельного та ресторанного бізнесу, економіка готелів і ресторанів, маркетинг, принципи проектування підприємств (закладів) готельного та ресторанного господарства, правове регулювання та забезпечення безпеки споживачів готельних та ресторанных послуг, устаткування підприємств готельного та ресторанного господарства [1].

Поєднання онлайн-навчання і традиційних занять в аудиторіях, практичні заняття, лекції та тренінги фахівців високого професійного рівня – все це доступно для тих, кого цікавить навчання в сфері готельно-ресторанного бізнесу. Такий підхід дозволяє урізноманітнити навчальний процес і поліпшити сприйняття матеріалу.

При плануванні обов'язкових та вибіркового компонент освітньо-професійної програми слід враховувати те, що студенти мають право згідно із Законом України «Про вищу освіту» (ст. 62, п.1, п.п. 15) на «вибір навчальних дисциплін у межах, передбачених відповідною освітньою програмою та робочим навчальним планом, в обсязі, що становить не менш як 25 відсотків загальної кількості кредитів ЄКТС, передбачених для даного рівня вищої освіти. При цьому здобувачі певного рівня вищої освіти мають право вибирати навчальні дисципліни, що пропонуються для інших рівнів вищої освіти, за погодженням з керівником відповідного факультету чи підрозділу». Слід врахувати, що студенту має надаватись право вибору дисциплін. Пропозиція вибору блоків дисциплін може допускатись у випадку формування так званих *minor*. *Minor* – це мінімальний набір освітніх компонент, що дозволяє здобувачеві вищої освіти оволодіти певними компетентностями з іншої галузі або спеціальності. Наприклад, здобувач вищої освіти зі спеціальності «Готельно-ресторанна справа» може обрати собі *minor* з іноземної мови, технології харчування, управління якістю та безпеки харчових продуктів або з PR-технологій та організації заходів.

Слід врахувати, що одна й та сама компетентність може відповідати різним компонентам освітньо-професійної програми. Не можна допускати ситуації, коли визначені освітньою програмою загальні компетентності пов'язуються лише з дисциплінами вибіркового циклу (наприклад, дисциплінами соціально-гуманітарного спрямування), оскільки існує загроза неможливості реалізувати дану компетентність, якщо здобувач вищої освіти не обере даний вибіркового освітній компонент [3].

Важливо, щоб при розробці або модернізації відповідної освітньої програми передбачалася можливість її поєднання з іншою (іншими) освітньою програмою (освітніми програмами). Можливість такого поєднання, звісно, тісно пов'язано із застосуванням індивідуальної траєкторії навчання студентів.

Індивідуальна траєкторія навчання студента означає фактичну відмову від прив'язування студента до певної академічної групи чи потоку. Разом з правом вибору студентом поміж кількох альтернативних навчальних дисциплін потрібно надати право студенту обирати альтернативні курси з певної навчальної дисципліни. Іншими словами, студент за результатами ознайомчих лекцій має отримати право записуватися на курс того чи іншого викладача. Таким чином, відбувається своєрідне поєднання студентоцентрованого навчання та практики, за якої не викладач йде до призначеної йому навчальним відділом чи кафедрою студентської аудиторії, а навпаки студентська група для вивчення певної дисципліни формується навколо викладача. Викладач та його навчальна програма для вивчення відповідної дисципліни є тим, що й має кожного разу об'єднувати студентів у групи. При цьому кожного разу саме студент має обирати собі викладача та навчальну програму з кожної дисципліни.

Критеріями для включення навчальної дисципліни або інших освітніх компонент до переліку вибірових є спроможність кафедри забезпечити належну якість їх викладання, у тому числі:

- кадрове забезпечення (науковий ступінь, вчене звання НПП, досвід викладання дисципліни, особистий рейтинг);
- навчально-методичне забезпечення (навчально-методичний комплекс, електронний навчальний курс, підручники, навчальні посібники тощо);
- матеріально-технічна база (лабораторне забезпечення за необхідності);
- інформаційне забезпечення;
- відгуки ЗВО про якість викладання дисциплін на кафедрі.

Перелік навчальних дисциплін за вибором ЗВО на наступний навчальний рік щорічно встановлюється у першому семестрі поточного навчального року та затверджується на засіданні вченої ради університету до 1 жовтня [3].

Робоча група, орієнтуючись на потребу у студентоцентрованому підході, врахувала пропозиції здобувачів вищої освіти щодо формування загаль-

них та спеціальних компетентностей в сфері гостинності, спрямованих на удосконалення взаємодії між суб'єктами освітнього процесу, інтеграції потреб здобувачів вищої освіти та дослідницького, професійного, практичного досвіду науковопедагогічних та педагогічних працівників.

Перелік навчальних дисциплін, що були затвердженні для вибору ЗВО на наступний навчальний рік, розміщуються на веб-сайті ТДАТУ у розділі «Освіта» для кожного СВО і курсу навчання (для СВО «бакалавр» – на 2-4 курсах у 3,4,5,6,7,8 семестрах; для СВО «магістр» – у 2 семестрі 1 року навчання та 3 семестрі 2 року навчання).

Вибіркові навчальні дисципліни, оприлюднені на веб-сайті університету для вибору ЗВО, мають містити силабус, розроблений відповідно до вимог «Положення про програму навчання здобувачів вищої освіти – силабус», та (за бажанням) презентацію навчальної дисципліни чи інших освітніх компонент.

Здобувачі вищої освіти у терміни першого етапу в будь-який вільний час заходять на сторінку «Дисципліни за вибором студента» в розділі «Освіта» офіційного веб-сайту ТДАТУ, обирають курс навчання та авторизуються за допомогою логіну і паролю отриманого в деканаті відповідного факультету (інституту). Після авторизації ЗВО отримує перелік вибірових дисциплін на кожен семестр наступного навчального року [3].

З метою імплементації основних положень Закону України «Про вищу освіту» щодо формування індивідуального навчального плану ЗВО за рахунок вільного вибору дисциплін відбулася процедура вибору дисциплін здобувачами I-II курсів спеціальності 181 «Готельно-ресторанна справа» шляхом онлайн анкетування, результати якого представлені на рис. 1 - 6.

Після завершення процедури вибору дисциплін формується індивідуальний навчальний план ЗВО на наступний рік, до змісту якого, крім обов'язкових компонентів, включаються обрані вибіркові навчальні дисципліни, що визначають індивідуальну траєкторію навчання ЗВО.

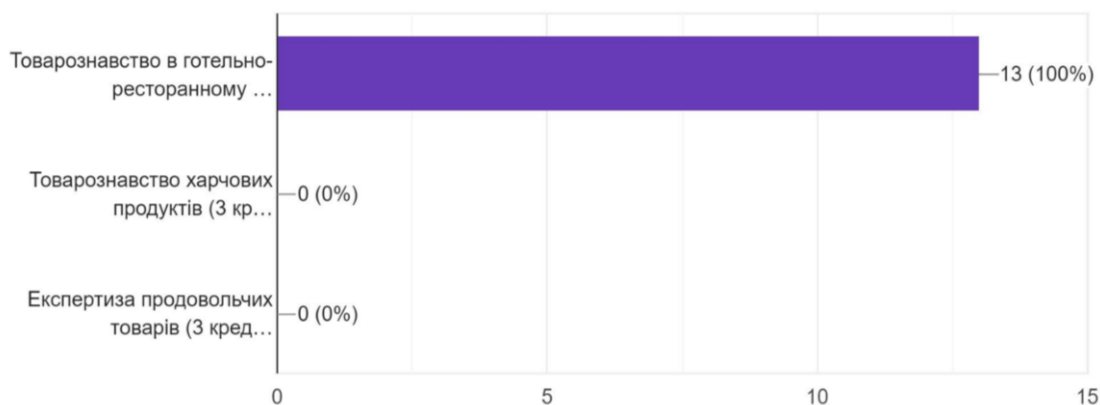
Слід зазначити, що зміст освітніх компонент ОП «Готельно-ресторанна справа» та їх логічна послідовність забезпечують фундаментальну та професійну підготовку на засадах інтеграції освіти, науки й культури з урахуванням змін потреб освітнього середовища та ринку праці, залучаючи до організації освітнього процесу студентів і роботодавців. Отже, цілеспрямована діяльність щодо результативної реалізації цілей ОП «Готельно-ресторанна справа» відповідає місії та стратегії ТДАТУ імені Дмитра Моторного.

Висновки. Таким чином, у вибірових дисциплінах зацікавлені всі учасники освітнього процесу. Студенти отримують змогу доповнювати свою основну спеціальність додатковим фахом або брати окремі курси для широкої ерудиції. Можливість вибору дисциплін із різних факультетів та кафедр є ефективним інструментом міждисциплінарності. Також навчання у змішаних групах дозволяє студентам отримати неформальний досвід від студентів з інших спеціальностей. У свою чергу, викладачі на вибірових дисциплінах працюють із найбільш умотивованими студентами. Самі

університети загалом стають більш привабливими для абітурієнтів. Зрештою, кінцеві компетентності, якими може оволодіти студент, за рахунок гнучкості навчальних планів, часто краще відповідають потребам ринку праці.

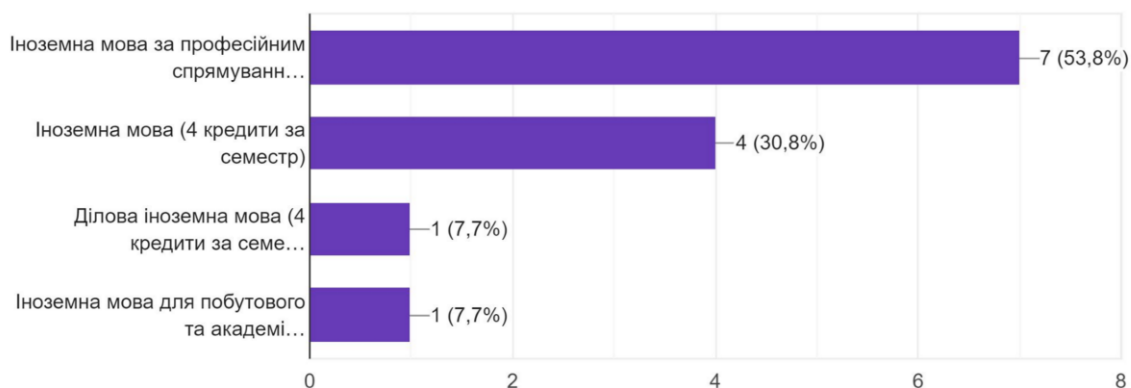
Дисципліни товарознавчого спрямування. Оберіть 1 дисципліну (3 кредити)

13 відповідей

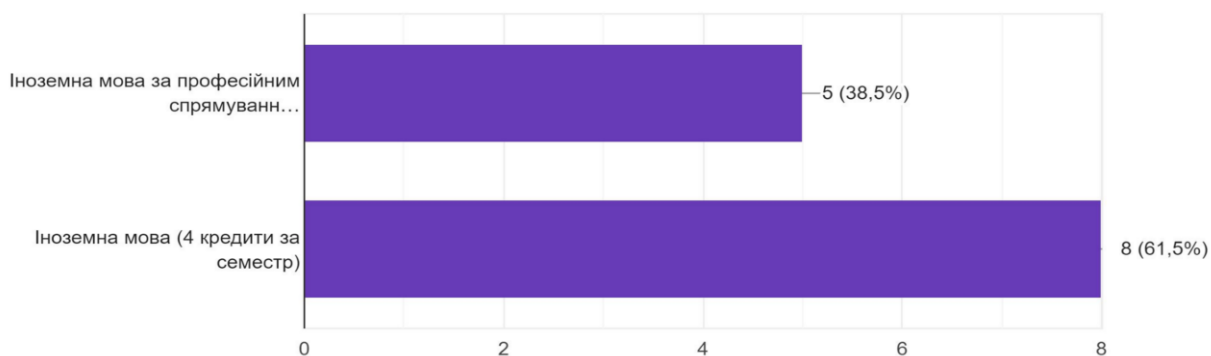
Дисципліни іншомовного спрямування Оберіть 1 дисципліну (3-4 семестри 8 кредитів)

13 відповідей

Дисципліни іншомовного спрямування Оберіть 1 дисципліну (3-4 семестри 8 кредитів)

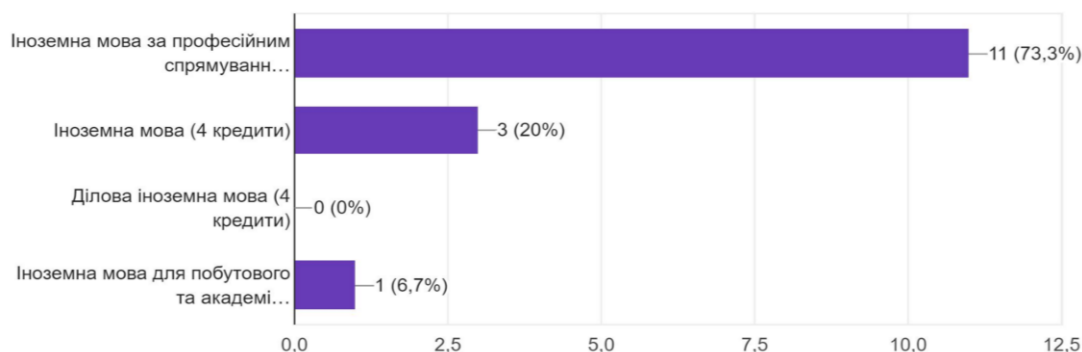
13 відповідей

Рис. 1. Результати анкетування студентів першого курсу спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа» (3 - 4 семестри)

Результати анкетування студентів другого курсу спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа» (5, 6, 7, 8 семестри):

Дисципліни іншомовного спрямування. Оберіть 1 дисципліну (16 кредитів(4 семестра))
15 відповідей

Оберіть 4 дисципліни (17 кредитів)

15 відповідей

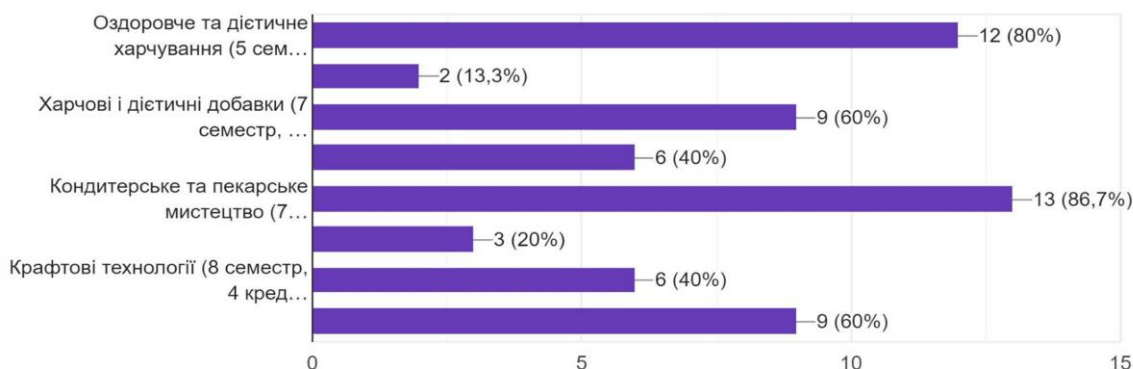

Рис. 2. Семестр 5, 7, 8. МАЙНОР "Технологія харчування"

Оберіть 1 дисципліну (4 кредити)

15 відповідей

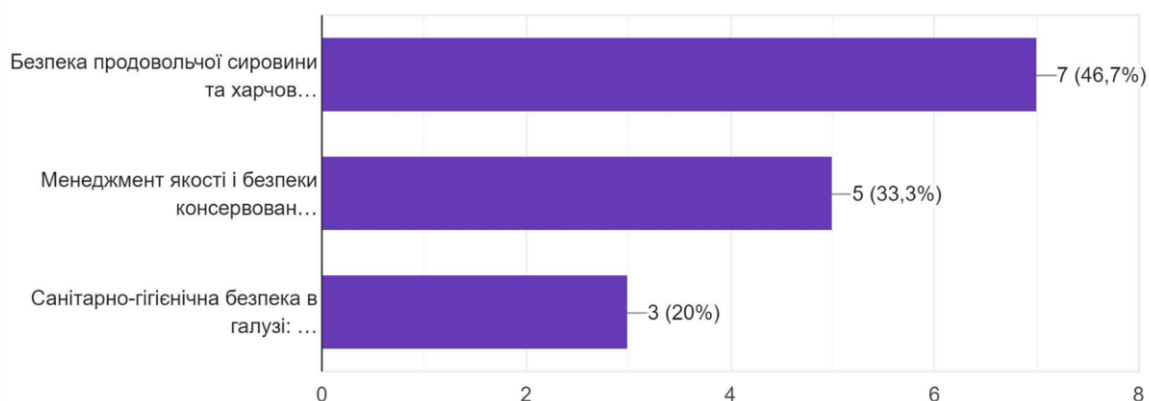
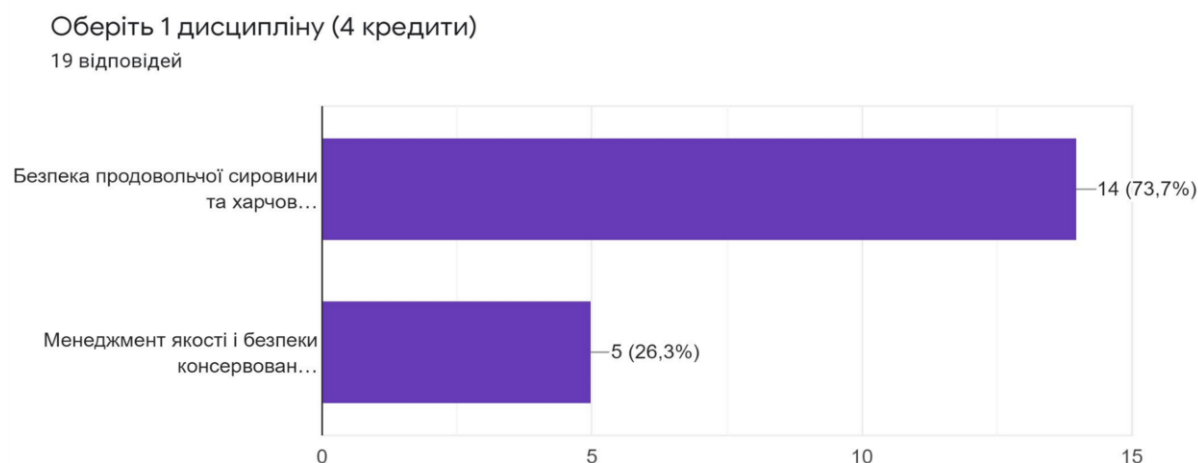
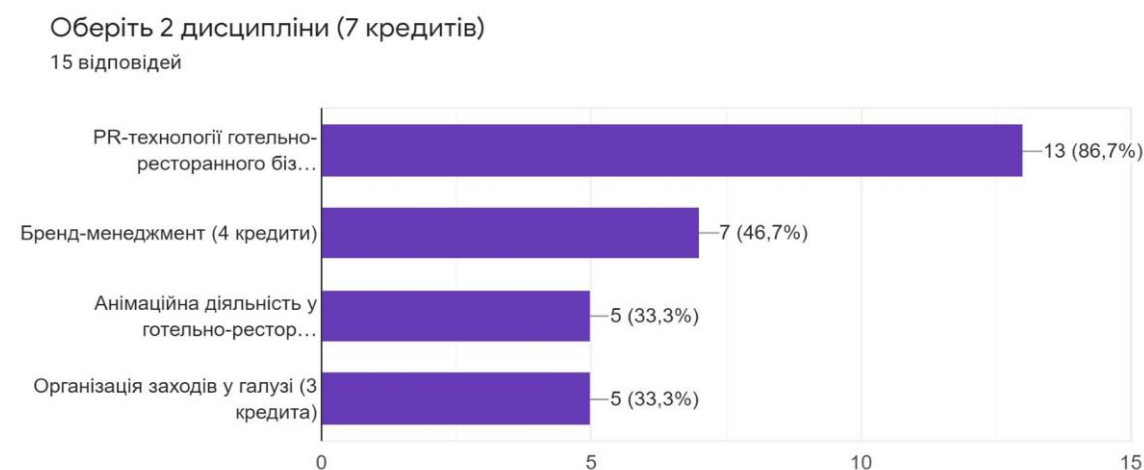

Рис.3. Семестр 8. МАЙНОР "Управління якістю та безпека харчових продуктів"

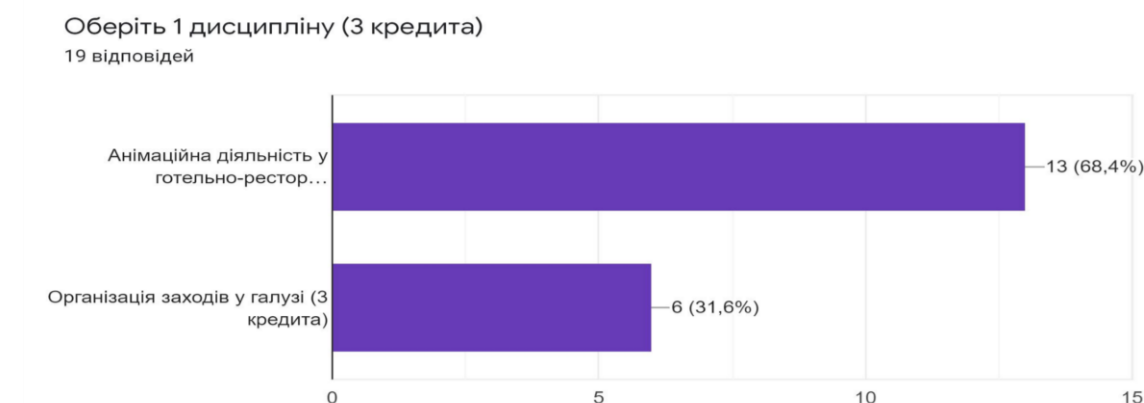

Рис.4. Семестр 8. МАЙНОР "Управління якістю та безпека харчових продуктів" (уточнююча)

Рис.5. Семестр 8. МАЙНОР "PR-технологія та організація заходів"

Рис. 6. Семестр 8. МАЙНОР "PR-технологія та організація заходів" (уточнююча).

Впровадження в освітній процес вільного вибору дисциплін засвідчило усвідомлення здобувачами освіти правильності свого професійного вибору, що виявилось у високому рівні зацікавленості освітніми компонентами про-

грами, в реалізації права на вільний вибір навчальних дисциплін та ін. Випуск перших здобувачів освіти за ОП «Готельно-ресторанна справа» відбудеться за два роки, і вже тоді можна буде робити обґрунтовані висновки про її переваги і недоліки.

Список використаних джерел.

1. Стандарт вищої освіти України для першого(бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 24 «Сфера обслуговування», спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа» Затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 04.03.2020 № 384. Київ, Міністерство освіти і науки України, 2020. 17 с.

2. Ломейко О.П., Кюрчев С.В., Назаренко І.П., Карман С.В., Іванова І.Є., Почерніна Н.В. Положення про освітні програми в Таврійському державному агротехнологічному університеті імені Дмитра Моторного. Мелітополь: ТДАТУ, 2019. 36 с.

3. Ломейко О.П., Кюрчев С.В., Назаренко І.П., Карман С.В., Іванова І.Є., Галько С.В. Положення про порядок та умови обрання навчальних дисциплін за вибором здобувачів вищої освіти в Таврійському державному агротехнологічному університеті імені Дмитра Моторного. Мелітополь: ТДАТУ, 2019. 9 с.

4. Рашкевич В.В. Методичні рекомендації щодо опису освітньої програми в контексті нових стандартів вищої освіти. 2017. URL: [file:///C:/Users/admin/Downloads/Rashkevych_Kyiv-24%2003%202017%20%20%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/admin/Downloads/Rashkevych_Kyiv-24%2003%202017%20%20%20(1).pdf). (дата звернення 02.04.20).

Hryhorenko O., Serdyk M. Implementation of students' academic courses free selection as one of the key moments of the 241 "Hotel and Restaurant Business" educational-professional program modernization.

Summary. The article substantiates the need to modernize the study program 241 "Hotel and Restaurant Business" for the first (bachelor) degree in connection with the Ukrainian new higher education standard approval and implementation. One of the key aspects of modernization is the relevance of the content and programme learning outcomes of the study program educational components to the higher education standard (competencies, matrix, etc.), as well as the organization of students' free choice of courses in order to form an individual curriculum. This process should take into account the interests and proposals of the higher education students and student motivation features, self-reflection, encouraging the student's sense of independence while providing teacher's mentoring and supporting, and the implementation of the main programme learning outcomes.

Key words: study program, modernization, hotel and restaurant business, optional courses, student-centered approach, programme learning outcomes.